

Tomasz Rachwał

Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie

Joanna Kudelko

Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie

Mariola Tracz

Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie

Krzysztof Wach

Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie

Wioletta Kilar

Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie

Projekt podstawy programowej podstaw przedsiębiorczości w zakresie rozszerzonym dla liceum ogólnokształcącego, liceum profilowanego i technikum

Procesy transformacji systemu gospodarowania w Polsce, w warunkach nasilających się procesów globalizacji gospodarki światowej i integracji gospodarki europejskiej, wymagają coraz precyzyjniejszego poznania złożonych reguł funkcjonowania i rozwoju poszczególnych podmiotów gospodarki narodowej, w tym przedsiębiorstw i instytucji, a także całej gospodarki. Konieczne są więc działania na rzecz edukacji społeczeństwa, aby nie tylko poznać złożoność tych reguł, ale także wiedzieć, jak w ich ramach działać i rozwijać się. Odnosi się to zwłaszcza do młodzieży szkolnej, która w życiu dorosłym znajdzie się w zupełnie nowych warunkach kształtowania się procesów gospodarczych w różnej skali przestrzennej: od gospodarki lokalnej po gospodarkę krajową i gospodarkę światową. Rola edukacji szkolnej w zakresie kształtowania postawy człowieka przedsiębiorczego i gotowego do podejmowania różnego rodzaju wyzwań w gospodarce rynkowej jest tym bardziej istotna, że często edukacja i doświadczenie zawodowe pokolenia rodziców młodzieży mogą się okazać niewystarczające, z uwagi na odmienne warunki, w których część rodziców przez długi okres żyła i funkcjonowała na rynku pracy. Ważność edukacji w zakresie przedsiębiorczości wynika też z konieczności podnoszenia konkurencyjności polskiej gospodarki w układzie międzynarodowym, co jest możliwe m.in. dzięki wykształceniu kompetentnych, innowacyjnych i przedsiębiorczych młodych ludzi. Kształtowanie tego typu postaw należy więc uznać za podstawowy warunek powodzenia rozwoju społeczno-gospodarczego Polski, regionów i układów lokalnych, w warunkach wkraczania w fazę społeczeństwa informacyjnego, w której podstawową bazą ekonomiczną są zasoby intelektualne.

Mając na uwadze współczesne tendencje rozwoju cywilizacyjnego i związaną z nimi konieczność kształcenia postaw przedsiębiorczych na wszystkich etapach rozwoju człowieka, w zespole autorskim złożonym z pracowników Uniwersytetu Ekonomicznego i Uniwersytetu Pedagogicznego (d. Akademii Pedagogicznej) w Krakowie, pod kierunkiem T. Rachwała i patronatem Komisji Nadzoru Finansowego, opracowano nową koncepcję podstawy programowej kształcenia ogólnego podstaw przedsiębiorczości w zakresie rozszerzonym dla liceum ogólnokształcącego, liceum profilowanego i technikum, która będzie podstawą wprowadzenia

egzaminu maturalnego z tego przedmiotu (brak takiej podstawy jest formalną przeszkodą dla wprowadzenia matury z tego przedmiotu). Dzięki temu zostanie poszerzony zestaw przedmiotów maturalnych do wyboru dla uczniów. Ma to szczególne znaczenie w wypadku uczniów liceów profilowanych i techników, którzy mają ograniczoną – w stosunku do uczniów szkół ogólnokształcących – liczbę godzin z innych przedmiotów maturalnych, a nie mają możliwości uzyskania na świadectwie dojrzałości oceny z przedmiotu o charakterze ekonomicznym. Ponadto, wprowadzenie tego przedmiotu na maturze umożliwiłoby zastosowanie oceny z tego przedmiotu jako kryterium przyjęcia na studia ekonomiczne, co zwiększyłoby szanse absolwentów, spowodowało wzrost roli edukacji o charakterze ekonomicznym w oczach społeczeństwa i wpłynęło na popularyzację postaw przedsiębiorczych w społeczeństwie (w Polsce jako jednym z niewielu krajów rozwiniętych gospodarczo jest to niemożliwe), co poskutkowałoby jej uwzględnieniem przez systemy rekrutacyjne uczelni ekonomicznych. Ponadto, jak się wydaje, wzrósłby prestiż przedmiotu w strukturze nauczania szkoły, co spowodowałoby podniesienie poziomu kształcenia oraz większą dbałość o przygotowanie merytoryczne i metodyczne nauczycieli, obecnie często traktujących ten przedmiot jako dodatkowy. Warto zwrócić uwagę na stanowisko Komisji Europejskiej, która podkreśla, że „programy kształcenia w szkołach średnich nie zapewniają wystarczającej motywacji nauczycielom i szkołom do rozwijania kształcenia przedsiębiorczości. Zatem rzeczą niezwykle istotną jest zapewnienie im wsparcia i zachęt”¹.

Dla właściwej realizacji przedmiotu w zakresie rozszerzonym nie jest konieczna zmiana ramowego planu nauczania. Wydaje się jednak celowe przeznaczenie co najmniej 1 godziny w cyklu kształcenia z puli godzin do dyspozycji dyrektora na realizację zajęć z podstaw przedsiębiorczości (w wypadku uczniów przygotowujących się do matury z podstaw przedsiębiorczości optymalne byłoby przeznaczenie dodatkowo 2–3 godzin).

Zasadniczym celem prezentowanej koncepcji jest przygotowanie młodych ludzi do aktywnego uczestnictwa w życiu społecznym i gospodarczym. Powinno się to odbywać przez rozwijanie u młodych ludzi postaw przedsiębiorczych oraz nabywanie przez nich umiejętności radzenia sobie z wszelkiego rodzaju wyzwaniami i problemami wiążącymi się z funkcjonowaniem w warunkach gospodarki rynkowej. Współczesny obywatel powinien posiadać podstawową wiedzę z zakresu ekonomii i przedsiębiorczości, aby móc bez obaw funkcjonować w rzeczywistości gospodarczej. Możliwość wyboru na egzaminie maturalnym przedmiotu na poziomie rozszerzonym jest szczególnie istotna w przypadku tych uczniów, którzy dalsze kształcenie wiążą z kierunkami ekonomicznymi.

Przy ograniczonych możliwościach czasowych w realizacji przedmiotu podstawy przedsiębiorczości na poziomie podstawowym, znaczna część zajęć musi być ukierunkowana na kształcenie umiejętności praktycznych. Jednak zrozumienie funkcjonowania zasad gospodarki rynkowej oraz mechanizmów działania poszczególnych jej podmiotów wymaga szerokiej podstawy teoretycznej. Dlatego też w rozszerzonej wersji przedmiotu proponuje się wzbogacenie treści kształcenia o większą liczbę zagadnień teoretycznych. Dzięki temu uczeń będzie miał szersze spojrzenie na funkcjonowanie gospodarki i jej podmiotów w układzie regionalnym, krajowym i międzynarodowym. Jednocześnie, dzięki realizacji przedmiotu na poziomie rozszerzonym, pogłębi umiejętności praktyczne związane m.in. z funkcjonowaniem na europejskim rynku pracy, zakładaniem i prowadzeniem własnej działalności gospodarczej, dokonywaniem rozliczeń podatkowych i inwestowaniem kapitału.

¹ *Realizacja wspólnotowego programu lizbońskiego: Rozbudzanie ducha przedsiębiorczości poprzez edukację i kształcenie*, Komunikat Komisji dla Rady, Parlamentu Europejskiego, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów, Bruksela, 13.02.2006 r., KOM(2006) 33.

Propozycja obejmuje 3 wersje rozszerzonej wersji podstawy programowej podstaw przedsiębiorczości w obowiązującym schemacie budowy podstawy programowej (obejmującym: cele edukacyjne, zadania szkoły, treści nauczania i osiągnięcia):

1. Wersja A jest rozszerzoną, pełną wersją podstawy programowej, zawierającą treści poziomu podstawowego. Ta wersja całościowo, w sposób kompletny, ujmuje problem kształcenia w zakresie przedsiębiorczości.
2. Wersja B zawiera tylko treści rozszerzające podstawę obowiązującą obecnie. Jest zgodna z założeniem, że na poziomie rozszerzonym nie ujmuje się treści podstawowych. Zawiera elementy uznane przez autorów za podstawowe w kształceniu przedsiębiorczości, ale ponieważ nie znajdują się one w obecnie obowiązującej wersji podstawy w zakresie podstawowym, to uzupełniono o nie wersję rozszerzoną. Ta wersja nadaje się bezpośrednio do dołączenia do obecnie obowiązującej podstawy programowej w zakresie podstawowym, bez żadnych jej zmian.
3. W wersji C założono możliwość modyfikacji dotychczas obowiązującej podstawy programowej w zakresie podstawowym. Składałaby się ona z dwóch części, ujętych tabelarycznie: wersji C(r) zawierającej na poziomie rozszerzonym tylko treści rzeczywiście rozszerzające oraz wersji C(p), stanowiącej zmodyfikowaną wersję obecnie obowiązującej podstawy w zakresie podstawowym. W części rozszerzonej nie zawierałaby więc tych elementów, które „nadrabiają” braki wersji podstawowej.

Wielowariantowe przygotowanie podstawy ma na celu umożliwienie szybkiego jej wdrożenia, niezależnie od decyzji administracyjnych dotyczących zmian (lub ich braku) w obecnie obowiązującej podstawie programowej w zakresie podstawowym.

Zaproponowany układ treści nauczania zorganizowany jest w ośmiu logicznie powiązanych grupach tematycznych.

Pierwsza obejmuje treści związane z rozumieniem pojęcia przedsiębiorczości oraz umiejętnościami interpersonalnymi niezbędnymi w komunikowaniu się społecznym i pracy zespołowej.

Druga grupa tematyczna to mechanizmy funkcjonowania gospodarki rynkowej. Bardzo istotne wydaje się szerokie nakreślenie zasad funkcjonowania gospodarki, w której młodzi ludzie będą żyć i pracować. Dlatego w tej części znajdują się treści odnoszące się do zasad rządzących rynkiem oraz powiązań między podmiotami występującymi w gospodarce rynkowej, tzn. gospodarstwami domowymi, przedsiębiorstwami, różnego rodzaju instytucjami i państwem. Szczególnie ważne są także treści dotyczące budżetów publicznych i polityki budżetowej, systemu podatkowego w Polsce oraz systemu ubezpieczeń.

Trzecia grupa tematyczna obejmuje charakterystykę systemu bankowego i rynku finansowego. Umożliwi ona młodzieży zapoznanie się z istotą polityki pieniężnej państwa i jej konsekwencjami oraz różnymi formami powszechnie oferowanych usług bankowych i finansowych, w tym formami inwestowania kapitału.

W czwartej grupie proponuje się zagadnienia związane z aktywnością zawodową i rynkiem pracy. Obejmują one funkcjonowanie lokalnego, regionalnego, krajowego i europejskiego rynku pracy, sposoby aktywnego poszukiwania pracy i przygotowywanie aplikacji.

Piąta grupa treści nauczania wiąże się z funkcjonowaniem przedsiębiorstwa na rynku; obejmuje jego formy organizacyjno-prawne, elementy finansów przedsiębiorstwa i jego zarządzania oraz marketing. Realizacja treści kształcenia z tej grupy tematycznej warunkuje wprowadzenie problematyki dotyczącej prowadzenia własnej działalności gospodarczej, ważnej z punktu widzenia uczestnictwa w życiu gospodarczym (szósta grupa tematyczna).

Wobec coraz większej otwartości gospodarki krajowej niezbędne jest uwzględnienie problematyki związanej z procesami globalizacji i integracji gospodarczej oraz współpracy międzynarodowej przedsiębiorstw. Te kwestie to siódma grupa tematyczna.

W ostatniej, ósmej grupie uwzględnione zostały ważne zagadnienia dotyczące przestrzegania norm etycznych w życiu społecznym i gospodarczym.

W ocenie autorów przygotowany projekt podstawy zawiera spójne i kompleksowe ujęcie problematyki najistotniejszej w kształceniu przedsiębiorczości i możliwej do realizacji w ramach obowiązującego ramowego planu nauczania².

Projekt podstawy programowej podstaw przedsiębiorczości w zakresie rozszerzonym

WERSJA A

(pełna wersja, zawierająca treści nauczania w zakresie podstawowym)

Cele edukacyjne

1. Kształtowanie postaw przedsiębiorczych i zachowań etycznych w życiu osobistym i zawodowym.
2. Kształtowanie umiejętności komunikowania się, współpracy w różnych sytuacjach społecznych i zawodowych, negocjacji i rozwiązywania konfliktów.
3. Poznanie mechanizmów funkcjonowania gospodarki rynkowej i powiązań między jej podmiotami.
4. Kształtowanie umiejętności gospodarowania pieniędzmi, korzystania z usług finansowych i inwestowania kapitału.
5. Poznanie reguł funkcjonowania rynku pracy i kształtowanie umiejętności aktywnego poszukiwania pracy na rynkach krajowym i europejskim.
6. Poznanie zasad funkcjonowania przedsiębiorstwa w gospodarce rynkowej.
7. Przygotowanie do prowadzenia własnej działalności gospodarczej.
8. Poznanie zasad funkcjonowania gospodarki europejskiej i globalnej oraz możliwości międzynarodowej współpracy przedsiębiorstw.
9. Kształtowanie umiejętności posługiwania się podstawową terminologią z zakresu nauk ekonomicznych i prawa gospodarczego oraz korzystania z różnych źródeł informacji ekonomicznych.

Zadania szkoły

1. Zapewnienie uczniom możliwości uzyskania wiadomości i umiejętności oraz kształtowania postaw przedsiębiorczych w celu przygotowania ich do aktywnego uczestnictwa w życiu gospodarczym, w tym skutecznego wykonywania pracy najemnej i prowadzenia własnej działalności gospodarczej.
2. Pobudzanie zainteresowania prowadzeniem działalności gospodarczej i chęci ciągłego inwestowania w siebie.
3. Zapewnienie kontaktów z przedstawicielami życia gospodarczego i możliwości realizacji części zajęć poza szkołą w różnego typu instytucjach otoczenia przedsiębiorczości i przedsiębiorstwach.

² Projekt został złożony w 2007 r. w Ministerstwie Edukacji Narodowej. Będziemy wdzięczni za wszelkie sugestie i uwagi. Prosimy o przesłanie ich pod adresem mailowym kierownika zespołu: T.Rachwal@ap.krakow.pl lub do Departamentu Edukacji Komisji Nadzoru Finansowego albo bezpośrednio do Ministerstwa Edukacji Narodowej.

4. Zapewnienie uczniom warunków organizacyjnych umożliwiających realizację celów edukacyjnych podstaw przedsiębiorczości w zakresie rozszerzonym.
5. Rozbudzanie zainteresowań dalszym kształceniem w szkołach wyższych na kierunkach ekonomicznych i menedżerskich.

Treści nauczania

Przedsiębiorczość i umiejętności interpersonalne

1. Istota i rodzaje przedsiębiorczości.
2. Postawa przedsiębiorcza w życiu osobistym i zawodowym.
3. Formy komunikacji werbalnej i niewerbalnej, czynniki sprzyjające skutecznemu porozumiewaniu się i bariery komunikacyjne.
4. Techniki negocjacji i metody rozwiązywania konfliktów.
5. Istota i zasady pracy zespołowej, rola lidera w zespole.

Funkcjonowanie gospodarki rynkowej

6. Mechanizm funkcjonowania rynku.
7. Podmioty gospodarki rynkowej i ich wzajemne powiązania.
8. Gospodarstwo domowe i racjonalne gospodarowanie jego budżetem.
9. Rola państwa w gospodarce rynkowej, mierniki i wskaźniki rozwoju gospodarczego.
10. Źródła wpływów i kierunki wydatków budżetu państwa oraz budżetów jednostek samorządu terytorialnego.
11. System podatkowy w Polsce, roczne rozliczenie podatkowe z dochodów osobistych.
12. Funkcjonowanie systemu ubezpieczeń.

System bankowy i rynek finansowy

13. Pieniądz i system bankowy w Polsce.
14. Bankowe i pozabankowe usługi finansowe.
15. Funkcjonowanie rynku kapitałowego i pieniężnego.
16. Formy inwestowania kapitału.
17. Podstawowe zasady inwestowania na giełdzie papierów wartościowych.

Aktywność zawodowa i rynek pracy

18. Motywy aktywności zawodowej człowieka.
19. Funkcjonowanie rynku pracy, zjawisko bezrobocia i sposoby jego ograniczania.
20. Metody aktywnego poszukiwania pracy, przygotowanie listu motywacyjnego i życiorysu zawodowego (CV, EuroPass), rozmowa kwalifikacyjna.
21. Podstawy prawne zatrudnienia – umowy cywilnoprawne, umowa o pracę.
22. Podstawowe prawa oraz obowiązki pracownika i pracodawcy.
23. Możliwości zatrudnienia na europejskim rynku pracy.

Przedsiębiorstwo

24. Istota i cele przedsiębiorstwa, klasyfikacja przedsiębiorstw według wielkości.
25. Formy organizacyjno-prawne działalności gospodarczej.
26. Majątek przedsiębiorstwa i źródła jego finansowania.
27. Przychody, koszty i wynik finansowy przedsiębiorstwa oraz zobowiązania przedsiębiorstw z tytułu podatków.
28. Rola kapitału ludzkiego w przedsiębiorstwie w warunkach gospodarki opartej na wiedzy.
29. Proces zarządzania przedsiębiorstwem.
30. Marketing i jego rola w funkcjonowaniu przedsiębiorstwa.

Własna działalność gospodarcza

31. Postawa i cechy przedsiębiorcy, niepewność i ryzyko w działalności gospodarczej.

32. Rozpoznawanie szans rynkowych.
33. Planowanie własnej działalności gospodarczej i tworzenie biznesplanu.
34. Procedura rejestracji i likwidacji działalności gospodarczej.

Globalna gospodarka

35. Globalizacja działalności gospodarczej.
36. Formy współpracy zagranicznej przedsiębiorstw.
37. Gospodarcze skutki integracji europejskiej, europejska swoboda działalności gospodarczej.

Uczciwość w biznesie

38. Ochrona konkurencji i konsumenta.
39. Etyka przedsiębiorczości i społeczna odpowiedzialność biznesu.

Osiągnięcia

1. Rozumienie roli postaw przedsiębiorczych w życiu osobistym i rozwoju gospodarczym oraz konieczności ciągłego inwestowania w rozwój osobisty.
2. Umiejętność skutecznego porozumiewania się, prowadzenia negocjacji, rozwiązywania konfliktów i pracy w zespole.
3. Rozumienie mechanizmów funkcjonowania gospodarki rynkowej i roli państwa w gospodarce.
4. Umiejętność analizy budżetu państwa i budżetów jednostek samorządu terytorialnego oraz planowania budżetu gospodarstwa domowego.
5. Umiejętność analizy podstawowych mierników i wskaźników ekonomicznych.
6. Umiejętność dokonywania rozliczeń podatkowych z tytułu dochodów osobistych i działalności gospodarczej.
7. Znajomość reguł funkcjonowania systemu ubezpieczeń i umiejętność korzystania z podstawowych usług ubezpieczeniowych.
8. Rozumienie roli banku centralnego w sterowaniu procesami gospodarczymi.
9. Umiejętność korzystania z usług bankowych.
10. Rozróżnianie form inwestowania kapitału i umiejętność ich charakterystyki pod względem ryzyka i oczekiwanych zysków.
11. Umiejętność analizy wskaźników giełdowych i podejmowania decyzji inwestycyjnych na giełdzie papierów wartościowych.
12. Znajomość podstawowych mechanizmów kształtujących rynek pracy, rodzajów i mierników bezrobocia oraz oceny sposobów przeciwdziałania bezrobociu.
13. Umiejętność aktywnego poszukiwania pracy na rynkach krajowym i europejskim, przygotowania aplikacji i rozmowy kwalifikacyjnej.
14. Umiejętność nawiązania i rozwiązania stosunku pracy, znajomość podstawowych praw i obowiązków pracownika i pracodawcy.
15. Znajomość form organizacyjno-prawnych prowadzenia działalności gospodarczej, umiejętność wyboru właściwej formy organizacyjno-prawnej przy zakładaniu własnej działalności.
16. Znajomość sposobów pozyskiwania kapitału dla przedsiębiorstwa oraz umiejętność interpretacji jego wyników finansowych.
17. Znajomość procesu zarządzania przedsiębiorstwem i rozumienie roli marketingu w funkcjonowaniu przedsiębiorstwa.
18. Znajomość procedur rejestracji działalności gospodarczej oraz umiejętność przygotowywania dokumentów związanych z rozpoczęciem i prowadzeniem własnej działalności gospodarczej.
19. Umiejętność stosowania wybranych metod rozpoznawania szans rynkowych i tworzenia biznesplanu własnego przedsiębiorstwa.

20. Identyfikacja przejawów globalizacji gospodarki światowej i gospodarczych skutków integracji europejskiej.
21. Znajomość form międzynarodowej współpracy przedsiębiorstw, ze szczególnym uwzględnieniem uwarunkowań jednolitego rynku europejskiego.
22. Znajomość praw konsumenta i umiejętność ich egzekwowania.
23. Rozumienie znaczenia przestrzegania zasad uczciwości w biznesie.
24. Poprawne posługiwanie się poznaną terminologią z zakresu nauk ekonomicznych, społecznych i prawnych oraz umiejętność korzystania z tradycyjnych i nowoczesnych źródeł informacji gospodarczych.

WERSJA B

(wersja zawierająca tylko treści rozszerzające, zakładająca, że podstawa programowa w zakresie podstawowym nie będzie modyfikowana)

Cele edukacyjne:

1. Kształtowanie postaw przedsiębiorczych i zachowań etycznych w życiu osobistym i zawodowym.
2. Kształtowanie umiejętności komunikowania się, współpracy w różnych sytuacjach społecznych i zawodowych, negocjacji i rozwiązywania konfliktów.
3. Poznanie mechanizmów funkcjonowania gospodarki rynkowej i powiązań między jej podmiotami.
4. Kształtowanie umiejętności gospodarowania pieniędzmi, korzystania z usług finansowych i inwestowania kapitału.
5. Poznanie reguł funkcjonowania rynku pracy i kształtowanie umiejętności aktywnego poszukiwania pracy na rynkach krajowym i europejskim.
6. Poznanie zasad funkcjonowania przedsiębiorstwa w gospodarce rynkowej.
7. Przygotowanie do prowadzenia własnej działalności gospodarczej.
8. Poznanie zasad funkcjonowania gospodarki europejskiej i globalnej oraz możliwości współpracy międzynarodowej przedsiębiorstw.
9. Kształtowanie umiejętności posługiwania się podstawową terminologią z zakresu nauk ekonomicznych i prawa gospodarczego oraz korzystania z różnych źródeł informacji ekonomicznych.

Zadania szkoły

1. Zapewnienie uczniom możliwości uzyskania wiedzy i umiejętności z zakresu przedsiębiorczości oraz kształtowania postaw przedsiębiorczych w celu przygotowania ich do aktywnego uczestnictwa w życiu gospodarczym, w tym skutecznego wykonywania pracy najemnej i prowadzenia własnej działalności gospodarczej.
2. Pobudzanie zainteresowania prowadzeniem działalności gospodarczej i chęci ciągłego inwestowania w rozwój osobisty.
3. Zapewnienie kontaktów z przedstawicielami życia gospodarczego w regionie i możliwości realizacji części zajęć poza szkołą, w różnego typu instytucjach otoczenia przedsiębiorczości i przedsiębiorstwach.
4. Zapewnienie uczniom warunków organizacyjnych umożliwiających realizację celów edukacyjnych podstaw przedsiębiorczości w zakresie rozszerzonym.
5. Rozbudzanie zainteresowań kształceniem w szkołach wyższych na kierunkach ekonomicznych i menedżerskich.

Treści nauczania***Przedsiębiorczość i umiejętności interpersonalne***

1. Rodzaje przedsiębiorczości.
2. Czynniki sprzyjające skutecznemu porozumiewaniu się i bariery komunikacyjne.
3. Techniki negocjacji i metody rozwiązywania konfliktów.

Funkcjonowanie gospodarki rynkowej

4. Podmioty gospodarki rynkowej i ich wzajemne powiązania.
5. System podatkowy w Polsce, roczne rozliczenie podatkowe z dochodów osobistych.

System bankowy i rynek finansowy

6. Podstawowe zasady inwestowania na giełdzie papierów wartościowych.

Aktywność zawodowa i rynek pracy

7. Przygotowanie listu motywacyjnego i życiorysu zawodowego (CV, EuroPass), rozmowa kwalifikacyjna.
8. Możliwości zatrudnienia na europejskim rynku pracy.

Przedsiębiorstwo

9. Istota i cele przedsiębiorstwa, klasyfikacja przedsiębiorstw według wielkości.
10. Rola kapitału ludzkiego w przedsiębiorstwie w warunkach gospodarki opartej na wiedzy.
11. Zobowiązania przedsiębiorstwa z tytułu podatków.
12. Proces zarządzania przedsiębiorstwem.
13. Marketing i jego rola w funkcjonowaniu przedsiębiorstwa.

Własna działalność gospodarcza

14. Postawa i cechy przedsiębiorcy, niepewność i ryzyko w działalności gospodarczej.
15. Rozpoznawanie szans rynkowych.
16. Planowanie własnej działalności gospodarczej i tworzenie biznesplanu.
17. Procedura rejestracji i likwidacji działalności gospodarczej.

Globalna gospodarka

18. Globalizacja działalności gospodarczej.
19. Formy współpracy zagranicznej przedsiębiorstw.
20. Gospodarcze skutki integracji europejskiej, europejska swoboda działalności gospodarczej.

Uczciwość w biznesie

21. Ochrona konkurencji i konsumenta.
22. Etyka przedsiębiorczości i społeczna odpowiedzialność biznesu.

Osiągnięcia:

1. Umiejętność pokonywania barier komunikacyjnych, prowadzenia negocjacji i rozwiązywania konfliktów.
2. Rozumienie relacji między różnymi podmiotami gospodarki rynkowej.
3. Znajomość funkcjonowania systemu podatkowego w Polsce oraz umiejętność dokonywania rozliczeń z tytułu opodatkowania dochodów osobistych i działalności gospodarczej w wybranych formach.
4. Umiejętność analizy wskaźników giełdowych i podejmowania decyzji inwestycyjnych na giełdzie papierów wartościowych.
5. Umiejętność aktywnego poszukiwania pracy na rynkach krajowym i europejskim, przygotowania właściwej aplikacji i rozmowy kwalifikacyjnej.
6. Znajomość procesu zarządzania przedsiębiorstwem i rozumienie roli marketingu w funkcjonowaniu przedsiębiorstwa.

7. Umiejętność stosowania wybranych metod rozpoznawania szans rynkowych i tworzenia biznesplanu własnego przedsiębiorstwa.
8. Identyfikacja przejawów globalizacji gospodarki światowej i gospodarczych skutków integracji europejskiej.
9. Znajomość form międzynarodowej współpracy przedsiębiorstw, ze szczególnym uwzględnieniem uwarunkowań jednolitego rynku europejskiego.
10. Rozumienie znaczenia przestrzegania zasad uczciwości w biznesie.
11. Poprawne posługiwanie się poznaną terminologią z zakresu nauk ekonomicznych, społecznych i prawnych oraz umiejętność korzystania z tradycyjnych i nowoczesnych źródeł informacji gospodarczych.

WERSJA C

(wersja zawierająca treści rozszerzające, zakładająca, że podstawa programowa w zakresie podstawowym będzie modyfikowana według podanego wzoru)

Uwaga. Zastosowano układ tabelaryczny w celu ułatwienia porównania zakresu podstawowego z zakresem rozszerzonym.

Zakres podstawowy – C(p)	Zakres rozszerzony – C(r)
CELE EDUKACYJNE	
1. Kształtowanie postaw przedsiębiorczych i zachowań etycznych. 2. Poznanie zasad pracy w zespole i kształtowanie umiejętności komunikowania się i współpracy w zespole. 3. Poznanie mechanizmów funkcjonowania gospodarki rynkowej. 4. Kształtowanie umiejętności gospodarowania pieniędzmi i poznanie form inwestowania kapitału. 5. Poznanie reguł funkcjonowania rynku pracy i kształtowanie umiejętności aktywnego poszukiwania pracy. 6. Poznanie podstawowych zasad funkcjonowania przedsiębiorstwa w gospodarce rynkowej i prowadzenia własnej działalności gospodarczej. 7. Poznanie zasad funkcjonowania gospodarki europejskiej i globalnej.	1. Kształtowanie postaw przedsiębiorczych i zachowań etycznych w życiu osobistym i zawodowym. 2. Kształtowanie umiejętności komunikowania się, współpracy w różnych sytuacjach społecznych i zawodowych, negocjacji i rozwiązywania konfliktów. 3. Poznanie mechanizmów funkcjonowania gospodarki rynkowej i powiązań między jej podmiotami. 4. Kształtowanie umiejętności gospodarowania pieniędzmi, korzystania z usług finansowych i inwestowania kapitału. 5. Poznanie reguł funkcjonowania rynku pracy i kształtowanie umiejętności aktywnego poszukiwania pracy na rynkach krajowym i europejskim. 6. Poznanie zasad funkcjonowania przedsiębiorstwa w gospodarce rynkowej. 7. Przygotowanie do prowadzenia własnej działalności gospodarczej. 8. Poznanie zasad funkcjonowania gospodarki europejskiej i globalnej oraz możliwości współpracy międzynarodowej przedsiębiorstw. 9. Kształtowanie umiejętności posługiwania się podstawową terminologią z zakresu nauk ekonomicznych i prawa gospodarczego oraz korzystania z różnych źródeł informacji ekonomicznych.

Zakres podstawowy – C(p)	Zakres rozszerzony – C(r)
ZADANIA SZKOŁY	
1. Zapewnienie uczniom możliwości kształtowania postaw przedsiębiorczych w celu przygotowania ich do aktywności społecznej i zawodowej. 2. Pobudzanie chęci ciągłego inwestowania w rozwój osobisty. 3. Zapewnienie kontaktów z przedstawicielami życia gospodarczego w regionie. 4. Rozbudzanie zainteresowań dalszym kształceniem.	1. Zapewnienie uczniom możliwości uzyskania wiedzy i umiejętności z zakresu przedsiębiorczości oraz kształtowania postaw przedsiębiorczych w celu przygotowania ich do aktywnego uczestnictwa w życiu gospodarczym, w tym skutecznego wykonywania pracy najemnej i prowadzenia własnej działalności gospodarczej. 2. Pobudzanie zainteresowania prowadzeniem działalności gospodarczej i chęci ciągłego inwestowania w rozwój osobisty. 3. Zapewnienie kontaktów z przedstawicielami życia gospodarczego w regionie i możliwości realizacji części zajęć poza szkołą w różnego typu instytucjach otoczenia przedsiębiorczości i przedsiębiorstwach. 4. Zapewnienie uczniom warunków umożliwiających realizację celów edukacyjnych podstaw przedsiębiorczości w zakresie rozszerzonym. 5. Rozbudzanie zainteresowań dalszym kształceniem w szkołach wyższych na kierunkach ekonomicznych i menedżerskich.
TREŚCI NAUCZANIA	
<i>Przedsiębiorczość i umiejętności interpersonalne</i>	
1. Istota przedsiębiorczości. 2. Postawa przedsiębiorcza w życiu osobistym i zawodowym. 3. Formy komunikacji werbalnej i niewerbalnej. 4. Istota i zasady pracy zespołowej, rola lidera w zespole.	1. Rodzaje przedsiębiorczości. 2. Czynniki sprzyjające skutecznemu porozumiewaniu się i bariery komunikacyjne. 3. Techniki negocjacji i metody rozwiązywania konfliktów.
<i>Funkcjonowanie gospodarki rynkowej</i>	
1. Mechanizm funkcjonowania rynku. 2. Gospodarstwo domowe i racjonalne gospodarowanie jego budżetem. 3. Rola państwa w gospodarce rynkowej, mierniki i wskaźniki rozwoju gospodarczego. 4. Źródła wpływów i kierunki wydatków budżetu państwa oraz budżetów jednostek samorządu terytorialnego. 5. Podstawowe formy opodatkowania i roczne rozliczenie podatkowe z dochodów osobistych. 6. Funkcjonowanie systemu ubezpieczeń.	1. Podmioty gospodarki rynkowej i ich wzajemne powiązania. 2. System podatkowy w Polsce.

Zakres podstawowy – C(p)	Zakres rozszerzony – C(r)
<i>System bankowy i rynek finansowy</i>	
1. Pieniądz i system bankowy w Polsce. 2. Bankowe i pozabankowe usługi finansowe. 3. Funkcjonowanie rynku kapitałowego i pieniężnego. 4. Formy inwestowania kapitału. 5. Funkcjonowanie giełdy papierów wartościowych.	1. Podstawowe zasady inwestowania na giełdzie papierów wartościowych.
<i>Aktywność zawodowa i rynek pracy</i>	
1. Motywy aktywności zawodowej człowieka. 2. Funkcjonowanie rynku pracy, zjawisko bezrobocia i sposoby jego ograniczania. 3. Podstawy prawne zatrudnienia – umowy cywilnoprawne, umowa o pracę. 4. Metody aktywnego poszukiwania pracy. Przygotowanie listu motywacyjnego i życiorysu zawodowego (CV, EuroPass), rozmowa kwalifikacyjna. 5. Podstawowe prawa i obowiązki pracownika i pracodawcy.	1. Możliwości zatrudnienia na europejskim rynku pracy.
<i>Przedsiębiorstwo</i>	
1. Istota i cele przedsiębiorstwa, klasyfikacja przedsiębiorstw według wielkości. 2. Formy organizacyjno-prawne prowadzenia działalności gospodarczej. 3. Majątek przedsiębiorstwa i źródła jego finansowania. 4. Przychody, koszty i wynik finansowy przedsiębiorstwa. 5. Zarządzanie i marketing w działalności gospodarczej.	1. Rola kapitału ludzkiego w przedsiębiorstwie w warunkach gospodarki opartej na wiedzy. 2. Proces zarządzania przedsiębiorstwem. 3. Marketing i jego rola w funkcjonowaniu przedsiębiorstwa. 4. Zobowiązania przedsiębiorstwa z tytułu podatków.
<i>Własna działalność gospodarcza</i>	
1. Postawa i cechy przedsiębiorcy. 2. Planowanie własnej działalności gospodarczej i tworzenie biznesplanu. 3. Procedura rejestracji i likwidacji działalności gospodarczej.	1. Niepewność i ryzyko w działalności gospodarczej. 2. Rozpoznawanie szans rynkowych.
<i>Globalna gospodarka</i>	
1. Globalizacja gospodarki światowej. 2. Gospodarcze skutki integracji europejskiej.	1. Globalizacja działalności gospodarczej. 2. Formy współpracy zagranicznej przedsiębiorstw. 3. Europejska swoboda działalności gospodarczej.
<i>Uczciwość w biznesie</i>	
1. Ochrona podstawowych praw konsumenta. 2. Etyka przedsiębiorczości.	1. Ochrona konkurencji i konsumenta. 2. Społeczna odpowiedzialność biznesu.

Zakres podstawowy – C(p)	Zakres rozszerzony – C(r)
OSIĄGNIĘCIA	
1. Rozumienie roli postaw przedsiębiorczych w życiu osobistym i rozwoju gospodarczym oraz konieczności ciągłego inwestowanie w rozwój osobisty. 2. Umiejętność skutecznego porozumiewania się i pracy zespołowej. 3. Rozumienie mechanizmów funkcjonowania gospodarki rynkowej i roli państwa w gospodarce. 4. Umiejętność analizy budżetu państwa i budżetów jednostek samorządu terytorialnego oraz planowania budżetu gospodarstwa domowego. 5. Umiejętność analizy podstawowych mierników i wskaźników ekonomicznych. 6. Umiejętność dokonywania rozliczeń podatkowych z tytułu dochodów osobistych. 7. Znajomość reguł funkcjonowania systemu ubezpieczeń i umiejętność korzystania z podstawowych usług ubezpieczeniowych. 8. Rozumienie roli banku centralnego w sterowaniu procesami gospodarczymi. 9. Umiejętność korzystania z usług bankowych. 10. Rozróżnianie form inwestowania kapitału i umiejętność ich charakterystyki pod względem ryzyka i oczekiwanych zysków. 11. Znajomość podstawowych mechanizmów kształtujących rynek pracy oraz rodzajów i mierników bezrobocia, umiejętność oceny sposobów przeciwdziałania bezrobociu. 12. Umiejętność aktywnego poszukiwania pracy, przygotowania aplikacji i prowadzenia rozmowy kwalifikacyjnej. 13. Umiejętność nawiązania i rozwiązania stosunku pracy, znajomość podstawowych praw oraz obowiązków pracownika i pracodawcy. 14. Znajomość form organizacyjno-prawnych prowadzenia działalności gospodarczej, umiejętność wyboru właściwej formy organizacyjno-prawnej przy zakładaniu własnej działalności. 15. Umiejętność opracowania uproszczonego biznesplanu. 16. Znajomość sposobów pozyskiwania kapitału dla przedsiębiorstwa oraz umiejętność interpretacji jego wyników finansowych. 17. Znajomość procedur rejestracji działalności gospodarczej oraz umiejętność przygotowywania dokumentów związanych z rozpoczęciem i prowadzeniem własnej działalności gospodarczej. 18. Identyfikacja przejawów globalizacji gospodarki światowej i gospodarczych skutków integracji europejskiej. 19. Znajomość praw konsumenta i umiejętność ich egzekwowania. 20. Rozumienie znaczenia przestrzegania zasad uczciwości w biznesie.	1. Umiejętność pokonywania barier komunikacyjnych, prowadzenia negocjacji i rozwiązywania konfliktów. 2. Rozumienie relacji między różnymi podmiotami gospodarki rynkowej. 3. Znajomość funkcjonowania systemu podatkowego w Polsce oraz umiejętność dokonywania rozliczeń z tytułu opodatkowania działalności gospodarczej w wybranych formach. 4. Umiejętność analizy wskaźników giełdowych i podejmowania decyzji inwestycyjnych na giełdzie papierów wartościowych. 5. Umiejętność aktywnego poszukiwania pracy na rynkach krajowym i europejskim. 6. Znajomość procesu zarządzania przedsiębiorstwem i rozumienie roli marketingu w funkcjonowaniu przedsiębiorstwa. 7. Umiejętność stosowania wybranych metod rozpoznawania szans rynkowych własnego przedsiębiorstwa. 8. Znajomość form międzynarodowej współpracy przedsiębiorstw, ze szczególnym uwzględnieniem uwarunkowań jednolitego rynku europejskiego. 9. Poprawne posługiwanie się poznaną terminologią z zakresu nauk ekonomicznych, społecznych i prawnych oraz umiejętność korzystania z tradycyjnych i nowoczesnych źródeł informacji gospodarczych.

The Project of the Base for Curriculum of “Basis for Entrepreneurships” Classes in General High Schools, Profiled High Schools and Technical High Schools

The team of scholars from Cracow University of Economics and Pedagogical University of Cracow headed by T. Rachwał and under auspices of Komisja Nadzoru Finansowego, mindful of modern trends in the development of civilization and consequential need to form the entrepreneurial attitudes on all stages of human growth, has developed the new concept of the base for curriculum of “basis for entrepreneurships” classes in general high schools, profiled high schools and technical high schools. The curriculum will be the fundament for the including this subject to the Matura exam (lack of the curriculum prevent it from including now). So the number of optional exams will be bigger and this is the important matter for the students of profiled high schools and technical high schools who have fewer lessons – then the other students – on the subject required on Matura exam and have no possibilities to get a grade for neither economic subject. Besides the including it to Matura exam will allow to count this grade as a factor during the recruitment procedures into the higher economical schools, will enhance the opportunities for the graduates and will improve the role of economic education in the eyes of people, and will popularize the entrepreneurial attitudes in Poland (this is one of the few of developed country where this is impossible). Besides the prestige in the structure of school education probably will be improved and the level of the teaching this subject will be enhanced, and the teachers will be better prepared.